

**CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO**

Predmetni program

**PSIHOLOGIJA
II razred gimnazije**

Podgorica, 2014.

Nastavni predmet
PSIHOLOGIJA

Predmetni program
PSIHOLOGIJA
II razred gimnazije

Izdavač: Zavod za školstvo

Urednik:

Lektura:

Tehnička priprema:

Dizajn korica:

Štampa:

Tiraž:

Podgorica,

Nacionalni savjet za obrazovanje na 27. sjednici, održanoj 17. marta 2014. godine, utvrdio je izmjene predmetnoga programa Psihologija za II razred gimnazije.

S A D R Ž A J:

1. NAZIV NASTAVNOGA PREDMETA: PSIHOLOGIJA	4
NAZIV PREDMETNOGA PROGRAMA: PSIHOLOGIJA	4
2. ODREĐENJE PREDMETNOGA PROGRAMA	4
3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOGA PROGRAMA	4
4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOGA PROGRAMA	5
5. DIDAKTIČKE PREPORUKE	19
6. STANDARDI ZNANJA	20
7. NAČINI PROVJERAVANJA ZNANJA I OCJENJIVANJA	24
8. RESURSI ZA REALIZACIJU NASTAVE	24
9. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/NASTAVNICA I STRUČNIH SARADNIKA/SARADNICA	26

1. NAZIV NASTAVNOGA PREDMETA: PSIHOLOGIJA**NAZIV PREDMETNOGA PROGRAMA: PSIHOLOGIJA****2. ODREĐENJE PREDMETNOGA PROGRAMA**

Predmetni program Psihologija obuhvata znanja iz psihologije kao nauke, vještine potrebne za primjenu i prepoznavanje u svakodnevnome životu. Namijenjen je učenicima/učenicama gimnazije.

a) Položaj, priroda i namjena predmeta

Predmet Psihologija uči se u drugome razredu gimnazije i zastupljen je sa dva časa sedmično – ukupno 70 časova godišnje.

Napomena: Međupredmetne oblasti / teme obavezne su u svim nastavnim predmetima i svi nastavnici/nastavnice obavezni su da ih ostvaruju.

Međupredmetne oblasti/teme su sadržaji koji omogućavaju da se u opšteobrazovni kurikulum uključe određeni ciljevi i sadržaji obrazovanja koji nijesu dio formalnih disciplina ili pojedinih predmeta ili koji su po strukturi interdisciplinarni. Ovi sadržaji doprinose integrativnome pristupu opšteg obrazovanja i u većoj mjeri povezuju sadržaje pojedinih predmeta.

b) Broj časova po godinama obrazovanja

Programom je operacionalizovano 58 časova (obavezni dio programa). Preostali dio programa (12 časova) planira škola prema specifičnim potrebama učenika/učenica (vidi: Didaktičke preporuke).

	Teorijski	Vježbe	Ukupno
Obavezni sadržaji (dati u programu)	19	39	58
Sadržaji koje planira škola (15–20%)	4	8	12
Ukupno	23	47	70

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOGA PROGRAMA

Učeći ovaj predmet, učenik/učenica treba da **upozna i razumije**:

- predmet, cilj i metode istraživanja u psihologiji
- organske osnove i razvoj psihičkoga života
- osnovne psihičke procese i njihovu ulogu
- karakteristike i strukturu ličnosti
- psihičko zdravlje i odstupanje u funkcionisanju osobe od očekivanoga.

Kroz proces učenja ovoga predmeta učenik/učenica treba da razvija kognitivne i socijalne sposobnosti i vještine, kao i prosocijalne stavove i demokratske vrijednosti:

- samostalnoga prikupljanja i obrade znanja i informacija u psihologiji
- samostalnog analiziranja i interpretiranja znanja iz psihologij
- prepoznavanja psiholoških zakonitosti u sopstvenom funkcionisanju i funkcionisanju drugih
- uočavanja i rješavanja problema u životnim situacijama
- kritičkoga mišljenja, tolerancije i argumentovanoga dijaloga
- saradnje i timskoga rada
- demokratskih vrijednosti i stavova.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOGA PROGRAMA

Opšti ciljevi programa Psihologija operacionalizovani su kroz četiri osnovne obavezne teme:

1. Predmet i metode psihologije
2. Osnovi psihičkoga života i razvoja
3. Psihički procesi
4. Ličnost i psihičko funkcionisanje

Za svaku temu: navedeni su operativni ciljevi; predložene su aktivnosti učenja; navedeni su osnovni pojmovi; naznačene su korelacije programa. Uz svaku predviđenu temu predložen je orijentacioni broj časova (časovi teorijske nastave + vježbe). Pored obaveznih, programom su predviđene tri izborne teme iz oblasti socijalne psihologije (vidi: Didaktičke preporuke):

1. Komunikacija
2. Psihologija mase i grupe
3. Stavovi, predrasude i vrijednosti

1. PREDMET I METODE PSIHOLOGIJE (2+5)

1.1 Predmet psihologije

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
Učenik/učenica treba da: - upozna predmet psihologije i njen odnos prema drugim društvenim i	Učenici/učenice: - analiziraju nastanak psihologije kao nauke, povezanost s drugim	Predmet psihologije; psihološke discipline.	Filozofija. Sociologija.

<p>prirodnim naukama</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna osnovne teorijske i primijenjene psihološke discipline (njihov predmet i cilj istraživanja). 	<p>naučnim disciplinama: sličnosti, razlike, dodirne tačke; objašnjavaju, obrazlažu predmet psihologije i sl.; analiziraju predmet i cilj istraživanja različitih psiholoških disciplina i utvrđuju njihov značaj za svakodnevni život; po izboru predstavljaju jednu psihološku disciplinu (npr. uloga i značaj psihopatologije ili psihologije rada...).</p>		
--	--	--	--

1.2 Metode i tehnike istraživanja u psihologiji

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna oblast primjene i ulogu pojedinih metoda istraživanja u psihologiji (introspekcija, posmatranje, eksperiment) – upozna osnovne instrumente prikupljanja podataka u psihološkim istraživanjima: intervju, upitnik i test... 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju različite pristupe u psihološkim istraživanjima (eksperimentalno i neeksperimentalno istraživanje); u grupama, uz pomoć nastavnika/nastavnice, izrađuju jednostavan nacrt eksperimentalnog istraživanja kojima predstavljaju introspekciju, posmatranje i sl. – izrađuju i vježbaju primjenu jednostavnoga protokola za vođenje intervjua (ili upitnik) iz neke od disciplina koju su prethodno radili: Socijalna psihologija, pedagoška psihologija i sl. 	<p>Metode istraživanja u psihologiji: introspekcija, posmatranje, eksperiment.</p> <p>Tehnike istraživanja u psihologiji: intervju, upitnik, test.</p>	<p>Metode i tehnike istraživanja u drugim naučnim disciplinama.</p>

2. OSNOVI PSIHIČKOGA ŽIVOTA I RAZVOJA (2+4)

2.1 Organski osnove psihičkoga života

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna osnovne djelove, funkcije, značaj nervnoga sistema (ulogu centralnoga i perifernoga nervnog sistema) i endokrinoga sistema za psihički život čovjeka. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – shematski predstavljaju osnovne djelove nervnoga sistema (CNS; PNS) i analiziraju njihovu ulogu u nastanku i odvijanju psihičkih procesa – identifikuju pojedine žlijezde i hormone koje one luče, i objašnjavaju njihovu ulogu u psihičkome životu čovjeka. 	<p>Organske osnove psihičkoga života; centralni nervni sistem (CNS); periferni nervni sistem (PNS); endokrini sistem.</p>	<p>Biologija: nervni sistem, neuron.</p>

2.2 Razvoj psihičkoga života

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna i umije da prepozna osnovne biološke i sredinske činioce psihičkoga razvoja čovjeka – umije da navede, objasni i prepozna u svakodnevnome životu biološke i sredinske činioce psihičkoga razvoja čovjeka. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prikupljaju podatke (primjere) i predstavljaju ulogu nasljeđa i/ili sredine u psihičkome razvoju pojedinca – na sopstvenome iskustvu i primjeru vršnjaka/vršnjakinja prepoznaju osnovne biološke i sredinske činioce psihičkoga razvoja čovjeka (ulogu nasljeđa i sazrijevanja) – analiziraju i daju primjere za interakciju različitih faktora u psihičkome razvoju pojedinca na 	<p>Razvoj psihičkoga života (filogenetski i ontogenetski); nativizam; empirizam.</p>	<p>Filozofija: nativizam; empirizam.</p> <p>Biologija: Darwinova teorija evolucije.</p>

	sopstvenome iskustvu i iskustvu vršnjaka/vršnjakinja.		
--	---	--	--

3. PSIHIČKI PROCESI (8+16)

3.1 Opažanje i pažnja

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna proces i faktore koji utiču na opažanje: spoljašnji činioci (osobine i raspored draži), unutrašnji činioci (fiziološke i psihološke karakteristike onoga koji opaža) – zna što je pažnja i činioci koji utiču na nju, umije da ih prepozna u svakodnevnome životu. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaju, analiziraju osnovne čulne organe i vrste draži (adekvatna i neadekvatna draž) – na primjerima analiziraju proces opažanja u odnosu na različite spoljašnje i unutrašnje činioce – analiziraju spoljašnje i unutrašnje činioce koji utiču na obim pažnje – na sopstvenome primjeru analiziraju pažnju dovodeći u praktičnu vezu s ranijim temama (introspekcija). 	<p>Opažanje i pažnja; draž (adekvatna i neadekvatna); ošet; opažaj; činioci opažanja; pažnja; obim pažnje.</p>	<p>Biologija: čula i čulni organi.</p>

3.2 Učenje, pamćenje, zaboravljanje

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – učenje razumije kao saznajni (kognitivni) proces – umije da analizira osnovnu podjelu učenja (prema tome kako se uči) i principe na kojima se ono zasniva: a. klasično uslovljavanje; b. instrumentalno uslovljavanje; c. učenje po modelu; d. učenje uviđanjem – umije da objasni i da prepozna transfer učenja kao saznajni proces, koji se sastoji u primanju, obradi, zadržavanju i pronalaženju informacija, a zatim u njihovu reprodukovanju i primjeni – zna da se pamćenje manifestuje i mjeri kroz prepoznavanje (rekognicija), reprodukciju i uštedu pri ponovnome učenju – upozna osnovne poremećaje pamćenja, umije da objasni zaboravljanje (gubljenje naučenoga: djelimično ili potpuno, privremeno ili trajno) i navodi primjere kojima se manifestuje. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o ulozi učenja u psihičkome razvoju čovjeka (što se uči?), prepoznaju ovaj proces na sopstvenome primjeru – analiziraju osnovne eksperimentalne nalaze: klasičnoga uslovljavanja (Pavlov); instrumentalnoga uslovljavanja (Torndajk; Skinner); učenja po modelu (Bandura); učenja uviđanjem (Keler) i izvode zaključke o osnovnim principima učenja, prepoznaju primjere u svakodnevnome životu – na primjerima iz sopstvenoga života analiziraju ulogu pozitivnoga i negativnoga transfera u vlastitome učenju i razvoju, osnovne indikatore pamćenja: prepoznavanje, reprodukcija, ušteda pri novome učenju i zaključuju o prirodi pamćenja, zaključuju o principima zaboravljanja, odnos pamćenja i zaboravljanja. 	<p>Učenje; klasično uslovljavanje; instrumentalno uslovljavanje; učenje posmatranjem; učenje uviđanjem; transfer učenja (pozitivni i negativni), pamćenje i zaboravljanje; prepoznavanje; reprodukcija; ušteda pri novome učenju; zaboravljanje.</p>	<p>Biologija.</p>

3.3 Mišljenje

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije

<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije pojam i funkciju mišljenja – zna i umije da prepozna u svakodnevnome životu različite oblike mišljenja kao što su zaključivanje, rasuđivanje, poimanje, zamišljanje, šecanje i sl. – umije da razlikuje realističko i imaginativno, induktivno i deduktivno, kritičko i stvaralačko, diskurzivno i intuitivno, konkretno i apstraktno, divergentno i konvergentno mišljenje. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na primjerima prate i analiziraju proces mišljenja – u grupama osmišljavaju i prezentuju primjer rješavanja problema mišljenjem: 1. definisanje problema; 2. formulisanje hipoteza; 3. probno rješenje; 4. provjera rješenja... – prepoznaju oblike mišljenja u različitim vrstama intelektualne djelatnosti čovjeka i daju primjere iz vlastitoga života koji ih ilustruju. 	<p>Mišljenje; rješavanje problema; oblici mišljenja.</p>	<p>Logika: zaključivanje.</p> <p>Fizika, hemija... (važna naučna otkrića).</p> <p>Matematika: faze rješavanja problema, jednačine s jednom i dvije nepoznate.</p>
--	---	--	--

3.4 Intelektualne sposobnosti

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – umije da razlikuje različita shvatanja o prirodi inteligencije (nasljeđe, sredina) i razumije svrhu i ulogu ispitivanja inteligencije – zna da postoji više shvatanja o strukturi inteligencije (opšta sposobnost; posebne sposobnosti; različite inteligencije). 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju način kako se inteligencija raspoređuje u populaciji i raspravljaju o odnosu nasljeđa i sredine u nastanku i razvoju intelektualnih sposobnosti – utvrđuju značaj pojedinih elemenata inteligencije za uspješnost u određenoj vrsti aktivnosti (npr. verbalne, manuelne sposobnosti, usmjeravanje sposobnosti, u grupama iskustveno u kontaktu s decom s posebnim obrazovnim potrebama: smetnje u intelektualnome razvoju ukazuju na njihove sposobnosti; daju ideje za nediskriminaciju, toleranciju, 	<p>Intelektualne sposobnosti; inteligencija; test inteligencije; faktori; posebne obrazovne potrebe.</p>	<p>Građansko obrazovanje. Sociologija. Filozofija.</p>

prihvatanju različitosti...).

3.5 Emocije

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna podjelu emocija na osnovne (primarne) i složene (sekundarne) emocije; zna osnovne emocije: strah, bijes, radost i tuga; umije da prepozna i objasni složene (sekundarne) emocije – razumije osnovne funkcije emocija i objašnjenja njihovoga nastanka (fiziološka i kognitivna teorija) – umije da prepozna i zna načine manifestovanja emocija, kontrole i sl. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – navode i analiziraju vlastite emocije, povezuju ih s okolnostima i sl.: kako pojedine emocije prepoznaju kod sebe, kako kod drugih ljudi (komunikativna vrijednost emocija) – daju primjere za svaku emociju: objašnjavaju fiziološki i kognitivni momenat, najčešće manifestacije – istražuju i predstavljaju uobičajene i poželjne mehanizme kontrole emocija, primjernoga ispoljavanja; sami/same ukazuju i prepoznaju što je neuobičajeni izraz emocija, istražuju kulturološki uticaj na izražavanje emocija, diskutuju o tome; smišljaju sopstvene mehanizme adekvatnog izražavanja emocija; uče se toleranciji, prihvatanju različitosti. 	<p>Emocije; primarne emocije; sekundarne emocije; stresor i stres.</p>	<p>Umjetnost: ekspresionizam; impresionizam.</p> <p>Sociologija.</p> <p>Istorija.</p> <p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: dramska djela (tragedije, komedije, ostale književne vrste).</p>

3.6 Motivacija

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna što je volja i njene manifestacije – zna što su motivi i njihovu podjelu, ulogu u životu pojedinca, umije da 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – u grupama navode i prezentuju sopstvene i primjere koji su im poznati da ilustruju volju, slobodna 	<p>Volja, slobodna volja, izbor, odluka; motivacija; motiv; biološki motivi; socijalni motivi; lični motivi; <i>hijerarhija motiva</i>.</p>	<p>Filozofija.</p> <p>Sociologija.</p> <p>Biologija: kruženje energije kroz žive sisteme – homeostatični motivi.</p>

<p>razlikuje motivaciju od motiva</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna da navede i objasni teorije motivacije i poznaje i primjenjuje na realne životne situacije <i>hijerarhiju motiva/potreba</i> (Maslov). 	<p>volja, izbor, odluku</p> <ul style="list-style-type: none"> – navode primjere različitih oblika ponašanja čovjeka i pokušavaju da odrede vrste motiva koji mogu stajati u osnovi takvog ponašanja (koji motivi mogu objasniti istrajno učenje), prepoznaju sopstvene motive, uticaje na formiranje motiva, ulogu motiva u njihovim životima, kojim ciljevima su oni umjereni, povezuju s prethodnim temama: sposobnosti, emocije i sl. – na konkretnome primjeru objašnjavaju i predstavljaju <i>hijerarhiju motiva</i>, analiziraju povezanost svih potreba (motiva) kod čovjeka – u grupama razvijaju model uspješne motivacije po izboru: školovanje, sportski rezultati, profesionalni život i sl. 		
--	--	--	--

3.7 Frustracije i konflikti

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije pojam frustracije (neprijatan doživljaj ometanja zadovoljenja nekoga motiva) – zna različite reakcije na frustraciju: konstruktivne i nekonstruktivne, i prepozna ih u svakodnevnome životu – zna što su konflikti, vrste konflikata i 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuju situacije kad im je put do nekoga cilja bio blokiran (frustracija); način na koji su reagovali/reagovale i kako su mogli/mogle reagovati (konstruktivne i nekonstruktivne reakcije na frustraciju) 	<p>Frustracije i konflikti; frustracija; konstruktivne reakcije na frustraciju; nekonstruktivne reakcije na frustraciju; konflikti.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost. Istorija. Sociologija.</p>

<p>proces nastajanja, najčešće načine rješavanja konflikata, poželjne modele razrješenja konflikata, prepozna ih i primijeni u svakodnevnome životu i sl.</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna što je stres, umije da prepozna stres kao bilo koji pritisak okoline na organizam, te njegove negativne i pozitivne posljedice u svakodnevnome životu – zna i umije da primijeni konstruktivne strategije za prevladavanje stresa. 	<ul style="list-style-type: none"> – navode primjere za vrste konflikata, na vlastitome primjeru objašnjavaju kako bi primijenili/primijenile konstruktivan model prevazilaženja konflikata; koje bi metode i tehnike primijenili/primijenile i sl. – navode za njih stresne situacije (što je izazvalo stres) i načine prevazilaženja stresa (kako su se ošjećali/ošjećale, što su radili/radile i sl.); analiziraju različite životne situacije i stepen izloženosti stresu u njima; zajednički razvijaju strategije za uspješno prevazilaženje stresa. 		
---	---	--	--

4. LIČNOST I PSIHIČKO ZDRAVLJE (7+14)

4.1 Psihologija ličnosti, struktura i način procjene ličnosti – povezati sa strukturom ličnosti, pa onda teorijama ličnosti

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna predmet proučavanja psihologije ličnosti – umije da analizira određenje pojma <i>ličnost</i> i zna da objasni osobine, ponašanje, doživljavanje osobe... – razumije i umije da prepozna u svakodnevnome životu da su najčešći opšti načini da se upozna i opiše ličnost u psihologiji: crte ličnosti, temperament, karakter, <i>ja</i> (svijest o sebi) i tip ličnosti – zna da objasni metode i tehnike za ispitivanje ličnosti i njihovu svrhu i 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju i prepoznaju značenje osnovnih karakteristika pojma ličnost: osobenost, jedinstvenost, neponovljivost, dosljednost... (što je za sve ljude isto, a po čemu se ljudi međusobno razlikuju) – na vlastitome primjeru i u grupama predstavljaju sopstvene osobine, doživljaje, ponašanje (povezuju s ranijim temama: učenje, pamćenje, percepcija, sposobnosti, emocije, motivi i sl.). – u grupama, prezentuju strukturu 	<p>Ličnost; psihologija ličnosti; metode istraživanja ličnosti; struktura ličnosti; crte ličnosti; temperament; karakter; ja – svijest o sebi; tehnike procjene i mjerenja ličnosti.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost. Umjetnost. Sociologija. Filozofija.</p>

<p>namjenu</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna što je identitet, objašnjava ga, pravi razliku između različitih identiteta (lični, profesionalni, seksualni...). 	<p>ličnosti i u okviru toga predstavljaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - CRTE LIČNOSTI - TEMPERAMENT - KARAKTER - JA, SVIJEST O SEBI, IDENTITET - TIP LIČNOSTI <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju na vlastitome primjeru identitet, što ga sve sadrži (porodični, nacionalni, seksualni...), kako se razvija, gradi i sl., razvijaju ošjećaj nediskriminacije, tolerancije, empatije, poštovanja drugih i drugačijih od sebe (manjine) - mogu im se demonstrirati neke tehnike procjene ličnosti; razgovaraju o tome kako se može upoznati ličnost, u koje se svrhe to koristi.; podsećaju se i povezuju s ranijim temama: intervju, introspekcija, eksperiment (sličnost, razlike). 		
--	--	--	--

4.2 Teorije ličnosti

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i objasni predmet proučavanja teorije ličnosti - upozna osnovne postavke i dominantne predstavnike: (1) psihoanalitičke teorije ličnosti; (2) biheviorističke teorije ličnosti; (3) faktorske teorije ličnosti; (4) humanističke teorije ličnosti; (5) socijalne teorije ličnosti. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju i raspravljaju o različitim gledanjima, (1) psihoanalitičke teorije ličnosti; (2) biheviorističke teorije ličnosti; (3) faktorske teorije ličnosti; (4) humanističke teorije ličnosti; (5) socijalne teorije ličnosti. - u grupama istražuju i predstavljaju po izboru psihološku školu i/ili pravac ili najznačajnijega 	<p>Teorija ličnosti; psihodinamičke teorije (id, ego, superego, nesusvesno, kolektivno nesusvesno, arhetipovi); faktorske teorije ličnosti; biheviorističke teorije; humanističke teorije; socijalne teorije ličnosti.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost. Filozofija. Sociologija.</p>

	<p>predstavnik/predstavnicu...</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočavaju sličnosti i razlike teorija ličnosti, po mogućnosti tako što na konkretnome primjeru upoređuju nekoliko teorija ličnosti po izboru. 		
--	---	--	--

4.3 Razvoj i dinamika ličnosti

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i umije da objasni i navede faze razvoja ličnosti: zakonitosti svake razvojne faze - zna i umije da objasni proces socijalizacije; identifikuje izvore i agense socijalizacije - razumije, zna da objasni i prepozna u svakodnevnome životu dinamiku ličnosti - razumije, zna da nabroji i prepozna u svakodnevnome životu mehanizme odbrane - razumije da je zrela ličnost emocionalno, intelektualno i socijalno zrela. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju razvojne faze (npr. faze kognitivnoga razvoja) - diskutuju o tome: što podrazumijeva pojam socijalizacija; koja je osnovna uloga izvora socijalizacije; ko su agensi socijalizacije i koja im je uloga; u čemu je suštinska razlika između izvora i agensa socijalizacije; što je učenje po modelu i koja mu je uloga u procesu socijalizacije i sl.; u predstavljanju i analizi važno je koristiti primjere iz realnoga života - u grupama predstavljaju po jednu fazu života tako da sumiraju i sažmu prethodne teme (učenje, emocije, motivi) s razvojem, dinamikom ličnosti - daju primjere za svaki od mehanizama odbrane - navode osobine zrele ličnosti (što je zrela ličnost i koje karakteristike ima) 	<p>Razvoj ličnosti; faze razvoja, faktori razvoja ličnosti; izvori socijalizacije; agensi socijalizacije; dinamika ličnosti, mehanizmi odbrane, zrela ličnost.</p>	<p>Filozofija. Sociologija. Biologija.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – povezuju s temom Teorije ličnosti i u grupama kroz teoriju po izboru predstavljaju razvoj i dinamiku ličnosti. 		
--	--	--	--

4.5 Normalnost, psihičke promjene, poremećaji i tretman

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna uobičajene i prihvatljive manifestacije funkcionisanja osobe, pristupe u poimanju „normalnosti“; prilagođeno ponašanje, poremećaji u ponašanju i sl. – zna da objasni što su neuroze, psihoze, psihopatije, bolesti zavisnosti i sl. – upoznaje osnovne metode i tehnike tretmana (fokus na psihoterapiji: individualne, grupne; pravilno korišćenje lijekova). 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o pojmu normalnosti i povezuju s ranijim temama – u grupama istražuju, ispituju i predstavljaju najčešće manifestacije neprilagođenoga ponašanja, poremećaja u ponašanju, analiziraju uzroke i prave program mjera prevencije, navode primjere neuroza, psihoza, psihopatija, bolesti zavisnosti koje su npr. gledali/gledale u filmovima; čitali/čitale u književnim djelima i sl.; diskutuju o odnosu „većine“ prema osobama s neurozama, psihozama, psihopatijama, bolestima zavisnosti i sl. – Istražuju i predstavljaju dostupne usluge i tretman osoba s bolestima zavisnosti – povezuju temu teorije ličnosti s psihoterapijskim pristupima. 	<p>Normalnost, prilagođena ličnost; neprilagođeno ponašanje; poremećaji ponašanja; psihoze, psihopatije, bolesti zavisnosti, prevencija i liječenje.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost. Filozofija. Sociologija.</p>

IZBORNE TEME (4+8)**1. Komunikacija**

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna ulogu, funkciju, cilj, značaj komunikacije i umije da objasni proces komunikacije, njene elemente – umije da prepozna i objasni verbalnu i neverbalnu komunikaciju, navodi primjere – zna i umije da primijeni oblike konstruktivne i nenasilne komunikacije: aktivno slušanje, parafraziranje, reflektovanje oštećanja, decentracija, asertivnost, konstruktivno razrješavanje problema i sl. i primijeni ih u svakodnevnome životu i sl. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju oblike komunikacije (verbalna i neverbalna komunikacija) i posebno odnos među njima (koliko su (ne)usaglašene poruke iskazane riječima i npr. govor tijela) – analiziraju nesporazume u komunikaciji; određuju uzroke (posebno one psihološke i socijalne prirode) i identifikuju načine za poboljšanje komunikacije – primjenjuju principe nenasilne komunikacije (npr. kako da na samopouzdan (asertivan) način kažu što misle ili žele, a da ne povrijede drugoga). 	<p>Komunikacija; verbalna komunikacija, neverbalna komunikacija; smetnje u komunikaciji; nenasilna komunikacija.</p>	<p>Komunikologija. Umjetnost (neverbalna komunikacija).</p>

2. Psihologija mase i grupe

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upoznaje predmet proučavanja socijalne psihologije; zakonitosti ponašanja grupe; način formiranja grupe, odnose u grupi (strukturu grupe) i grupne procese (dinamiku grupe) – umije da analizira različite podjele 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na osnovu različitih kriterijuma razvrstavaju grupe koje poznaju (u koje su uključeni/uključene); ispituju njihove karakteristike i svoj položaj u njima – u grupama po izboru predstavljaju jednu njima poznatu grupu i njenu 	<p>Psihologija grupe; mala grupa, velika grupa; primarna grupa, sekundarna grupa; referentna grupa; nerefentna grupa; formalna grupa, neformalna grupa; struktura grupe; položaji i uloge u grupi.</p>	<p>Sociologija, Istorija, Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost.</p>

<p>grupa: male – velike; primarne – sekundarne; referentne – nereferentne; formalne – neformalne i utvrđuje kriterijume podjele</p> <p>– umije da analizira ulogu i značaj grupe u životu pojedinca, zauzima kritički odnos prema pripadanju/submisivnosti, ali i nediskriminativan odnos prema pojedinim (manjinskim) grupama.</p>	<p>strukturu, dinamiku</p> <ul style="list-style-type: none"> – u grupama daju primjere za male/velike; primarne/sekundarne; formalne/neformalne grupe i objašnjavaju njihov značaj, ulogu, funkciju, sličnosti/razlike.... – analiziraju ulogu grupe u razvoju ličnosti i pojedinim njenim fazama: djetinjstvo, adolescencija i sl. – debatuju o potrebi da se pripada grupama (povezuju s temama: motivi, identitet i sl.) – na primjerima predstavljaju marginalizovane društvene grupe, analiziraju uzorke, daju prijedloge za integraciju 		
---	--	--	--

3. Stavovi, predrasude i vrijednosti

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/Sadržaj	Korelacije
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna što je stav, umije da prepozna i objasni komponente stava (kognitivnu, emocionalnu, konativnu) – zna, umije da prepozna i objasni j vrste stavova: predrasude, stereotipi, vrijednosti – zna, umije da prepozna i objasni faktore formiranja i mijenjanja stavova. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju strukturu socijalnih stavova (kognitivna, konativna i afektivna komponenta) i odnos usklađenosti među njima – u svom okruženju nalaze primjere predrasuda i stereotipa, objašnjavaju kako ove nastaju i predlažu načine za njihovo mijenjanje – povezuju s prethodnim temama: motivi, konflikti, razvoj, dinamika ličnosti, grupe i sl. – analiziraju univerzalne vrijednosti, 	<p>Stavovi, predrasude i vrijednosti.</p>	<p>Sociologija. Filozofija. Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost. Istorija. Umjetnost.</p>

	<p>proces mijenjanja vrijednosti, uticaj društvenih okolnosti na promjenu i aktuelne vrijednosti, prave paralelu s prethodnim temama (emocije, motivi i sl.): rade završni zadatak u grupama koji će biti sažimanje svih tema: npr. analiza stavova prema nekoj sposobnosti (npr. intelektualne sposobnosti); stavovi koji dominiraju/proizilaze u nekoj teoriji ličnosti, stavovi koji vladaju prema nekoj grupi, stavovi i komunikacija itd.</p>		
--	--	--	--

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Program psihologije obuhvata: obavezni i izborni dio programa, realizuje se teorijski, iskustveno/praktično (vježbe).

Obavezni dio programa odnosi se na teme od 1 do 4 date u tabeli. Ovaj dio programa obuhvata 58 časova i jednak je za sve učenike/učenice i sve škole. Preostalih 12 časova planira svaka škola (nastavnik/nastavnica) polazeći od potreba sopstvenih učenika/učenica. U programu su predložene tri izborne teme (Komunikacija; Psihologija mase i grupe; Stavovi, predrasude i vrijednosti). Nastavnik/nastavnica i učenici/učenice mogu se opredijeliti da obrade jednu ili više predloženih izbornih tema ili će izabrati neke druge, njima potrebnije, teme.

Predlažemo da odnos između teorijskoga i praktičnoga dijela realizacije programa bude 1 : 2 – što znači da, po pravilu, nakon jednoga čas koji je dominantno posvećen učenju novih sadržaja, naredna 2 časa treba posvetiti uvježbavanju, sistematizaciji, praktičnome radu, ocjenjivanju i procjenjivanju učenika/učenica i sl. U tabeli je dat prijedlog okvirnoga plana realizacije programa.

Teme	Teorijski	Vježbe	Ukupno
1. Predmet i metode psihologije	2	5	7
2. Osnove psihičkoga života i razvoja	2	4	6
3. Psihički procesi	8	16	24
4. Ličnost i psihičko zdravlje	7	14	21
Izborne teme	4	8	12
Ukupno	23	47	70

Metode i oblici nastave učenja

U realizaciji programa obezbijediti da učenici/učenice predviđene sadržaje usvajaju aktivno, prepoznaju i primjenjuju u vlastitome životu: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem znanja i informacija; sistematizacijom i prezentacijom sadržaja; radom u paru i u grupi; kroz diskusiju i međusobnu razmjenu mišljenja; projektnim radovima; primjenom i sl.

6. STANDARDI ZNANJA

Standardi su utvrđeni za svaku temu pojedinačno i opisuju očekivani nivo usvajanja sadržaja programa:

1. PREDMET I METODE PSIHOLOGIJE

1.1 Predmet psihologije

Učenik/učenica:

- navodi predmet psihologije
- objašnjava različite pristupe u shvatanju predmeta, cilja i metoda psihologije, njen odnos prema drugim društvenim i prirodnim naukama
- navodi osnovne teorijske i primijenjene psihološke discipline (njihov predmet i cilj istraživanja).

1.2 Metode i tehnike istraživanja u psihologiji

Učenik/učenica:

- navodi i objašnjava osnovne metode i tehnike i instrumente psiholoških istraživanja
- izrađuje nacrt jednostavnoga eksperimentalnog istraživanja.

2. OSNOVI PSIHIČKOGA ŽIVOTA I RAZVOJA

2.1 Organski osnovi psihičkoga života

Učenik/učenica:

- navodi osnovnu podjelu nervnoga sistema
- objašnjava ulogu centralnoga i perifernoga nervnog sistema
- objašnjava funkciju i značaj endokrinoga sistema za psihički život čovjeka.

2.2 Razvoj psihičkoga života

Učenik/učenica:

- zna i objašnjava razlike u shvatanju razvoja čovjeka
- prepoznaje i objašnjava i razlikuje biološke, sredinske činioce psihičkoga razvoja čovjeka.

3. PSIHIČKI PROCESI

3.1 Opažanje i pažnja

Učenik/učenica:

- objašnjava i prepoznaje ulogu opažanja u psihičkome životu čovjeka
- zna osnovne čulne organe, objašnjava i prepoznaje adekvatne draži, ulogu opažanja, spoljašnje i unutrašnje činioce opažanja
- zna i objašnjava značaj pažnje i činioce koji utiču na nju.

3. 2 Učenje, pamćenje i zaboravljanje**Učenik/učenica:**

- objašnjava i prepoznaje da je učenje sazajni (kognitivni) proces
- navodi i analizira navodi osnovne oblike učenja, principe (zakone) kojima se ono objašnjava
- zna i objašnjava transfer u učenju i njegove oblike
- zna i objašnjava vrste pamćenja i glavne poremećaje
- objašnjava i prepoznaje proces zaboravljanja i navodi osnovne teorije zaboravljanja.

3.3 Mišljenje**Učenik/učenica:**

- razumije pojam i funkciju mišljenja
- prepoznaje, zna i navodi osnovne karakteristike mišljenja (zaključivanje, rasuđivanje, poimanje, zamišljanje, šecanje)
- prepoznaje i razlikuje osnovne oblike mišljenja (realističko i imaginativno, induktivno i deduktivno, kritičko i stvaralačko, diskurzivno i intuitivno, konkretno i apstraktno, divergentno i konvergentno mišljenje)
- prepoznaje oblike mišljenja u svakodnevnome životu čovjeka.

3.4 Intelektualne sposobnosti**Učenik/učenica:**

- objašnjava razliku shvatanja o prirodi inteligencije (nasljeđe, sredina)
- objašnjava svrhu i ulogu ispitivanja inteligencije
- objašnjava shvatanja o strukturi inteligencije (opšta sposobnost; posebne sposobnosti; različite inteligencije).

3.5 Emocije**Učenik/učenica:**

- zna podjelu emocija na osnovne (primarne) i složene (sekundarne)
- prepoznaje i zna osnovne emocije: strah, bijes, radost i tuga
- zna da objasni i prepozna složene (sekundarne) emocije,
- razumije i objašnjava osnovne funkcije emocija i njihov nastanak (fiziološka i kognitivna teorija)
- zna i prepoznaje načine manifestovanja emocija, kontrole i sl.

3.6 Motivacija

Učenik/ca:

- zna što su motivi i zna njihovu podjelu, ulogu u životu pojedinca
- poznaje i objašnjava teorije motivacije
- prepoznaje, zna i primjenjuje na realne životne situacije hijerarhiju motiva/potreba (Maslov)
- razumije princip javljanja potreba (motiva) po Maslovu.

3.7 Frustracije i konflikti

Učenik/učenica:

- razumije pojam *frustracija*
- poznaje osnovne izvore frustracija
- prepoznaje i zna različite reakcije na frustraciju: konstruktivne i nekonstruktivne
- zna što je tolerancija na frustraciju i objašnjava najčešće reakcije na frustraciju
- prepoznaje i zna što su konflikti, vrste konflikata, proces nastajanja
- prepoznaje, zna i primjenjuje najčešće načine rješavanja konflikata, poželjne modele razrješenja konflikata
- zna i objašnjava pojmove *stresor* i *stres*
- zna i primjenjuje konstruktivne strategije za prevladavanje stresa.

4. LIČNOST I PSIHIČKO ZDRAVLJE

4.1 Psihologija, struktura ličnosti i način procjene ličnosti

Učenik/učenica:

- objašnjava predmet proučavanja psihologije ličnosti
- objašnjava i analizira određenje pojma ličnost i zna da objasni osobine, ponašanje, doživljavanje osobe...
- zna, objašnjava, prepoznaje crte ličnosti, temperament, karakter, ja (svijest o sebi) i tip ličnosti
- zna da objasni metode i tehnike za ispitivanje ličnosti i njihovu svrhu i namjenu
- zna što je identitet, objašnjava ga, pravi razliku između različitih identiteta (lični, profesionalni, seksualni...)

4.2 Teorije ličnosti

Učenik/učenica:

- zna da objasni predmet teorije ličnosti
- zna i predstavlja osnovne teorije ličnosti, njihove karakteristike i dominantne predstavnike/predstavnice
- može da objasni međusobne razlikuje pojedinih teorija ličnosti.

4.3 Razvoj i dinamika ličnosti

Učenik/učenica:

- zna što obuhvata i znači pojam *dinamika ličnosti*
- zna, objašnjava, prepoznaje faze razvoja ličnosti: zakonitosti svake razvojne faze, može da objasni specifičnost ličnih motiva (u odnosu na socijalne i biološke motive)
- zna i objašnjava proces socijalizacije, identifikuje izvore i agense socijalizacije
- nabraja, objašnjava i prepoznaje mehanizme odbrane
- opisuje i prepoznaje zrele ličnosti.

4.5 Normalnost, psihičke promjene, poremećaji i tretman

Učenik/učenica:

- zna osnovne kriterijume za razlikovanje uobičajenih i prihvatljivih manifestacija funkcionisanja osobe, pristupe u poimanju „normalnosti“; prilagođeno ponašanje, poremećaji u ponašanju i sl.
- zna i objašnjava što su neuroze, psihoze, psihopatije, bolesti zavisnosti i sl.
- razumije ulogu psihološkoga savjetovanja
- zna cilj psihoterapije i osnovne psihoterapijske pravce.

Izborne teme:**1. Komunikacija****Učenik/učenica treba da:**

- zna i objašnjava ulogu, funkciju, cilj, značaj, elemente komunikacije
- zna i objašnjava verbalnu i neverbalnu komunikaciju
- zna i primjenjuje oblike konstruktivne i nenasilne komunikacije: aktivno slušanje, parafraziranje, reflektovanje osećanja, decentracija, asertivnost, konstruktivno razrješavanje problema i sl.

2. Psihologija mase i grupe**Učenik/učenica treba da:**

- zna predmet proučavanja socijalne psihologije
- zna zakonitosti ponašanja grupe; način formiranja grupe, odnose u grupi (strukturu grupe) i grupne procese (dinamiku grupe)
- analizira različite podjele grupa: male – velike; primarne – sekundarne; referentne – nerefentne; formalne – neformalne i utvrđuje kriterijume podjele
- analizira ulogu i značaj grupe u životu pojedinca, zauzima kritički odnos prema pripadanju/submisivnosti, ali i nediskriminativan odnos prema pojedinim (manjinskim) grupama.

3. Stavovi, predrasude i vrijednosti

Učenik/učenica treba da:

- zna što je stav, objašnjava, prepoznaje komponente stava (kognitivnu, emocionalnu, konativnu)
- zna, objašnjava i prepoznaje vrste stavova: predrasude, stereotipi, vrijednosti
- zna, objašnjava i prepoznaje faktore formiranja i mijenjanja stavova.

7. NAČINI PROVJERAVANJA ZNANJA I OCJENJIVANJA

Ocjenjivanje učenika/učenica je kontinuirano i pored sumativne ima i formativnu (razvojnu) ulogu i podrazumijeva javno obrazlaganje svake ocjene. Nastavnik/nastavnica ocjenu utvrđuje u odnosu na nivo znanja kojim učenik/učenica raspolaže, **polazeći od standardnoga nivoa** (vidi: Standardi znanja).

Standardni nivo podrazumijeva elementarno poznavanje i razumijevanje činjenica i informacija u osnovnome obliku (onako kako su date).

Npr. učenik/učenica:

- zna i pravilno upotrebljava osnovne psihološke termine
- zna definisati osnovne psihološke pojave
- sposoban/sposobna je da prepozna psihološka saznanja u životnim situacijama.

Viši nivo podrazumijeva da učenik/učenica s ponuđenim informacijama može nešto **uraditi**: analizirati ih, urediti po nekom kriterijumu (klasifikovati); povezati; transformisati u drugi oblik; izvesti zaključak i sl. Npr. učenik/učenica:

- može objasniti međusobnu zavisnost psihičkih procesa i njihovu ulogu u oblikovanju i djelovanju ličnosti
- sposoban/sposobna je da koristi psihološka saznanja u životnim situacijama
- zna objasniti značaj psihičkih procesa i pojava.

Najviši nivo podrazumijeva da učenik/učenica od postojećih informacija može **stvoriti nešto novo** u odnosu na njih same (primjena znanja u novoj situaciji, na nov način; stvaranje nove cjeline; lični argumentovan stav i sl.). Npr. učenik/učenica je:

- sposoban/sposobna da analizira, upoređuje, povezuje, objašnjava i vrednuje informacije i podatke u različitim oblicima, zaključuje i iznosi mišljenje.

Ocjenjivanje učenika/učenica je usmeno (kontinuirano) i pismeno (test, esej, istraživački rad, projekatski rad i sl.).

8. RESURSI ZA REALIZACIJU NASTAVE

Uspješna realizacija programa podrazumijeva:

- stručno-predmetnu osposobljenost nastavnika/nastavnica (dobro poznavanje sadržaja programa i predmeta učenja)

- metodičko-didaktičku osposobljenost nastavnika/nastavnica (dobro poznavanje savremenih metoda učenja i oblika rada s učenicima/učenicama)
- efikasnu komunikaciju s učenicima/učenicama
- motivisanost za rad s mladima u školi i van škole
- opremljenost učionice u skladu sa zahtjevima savremenih metoda i oblika rada (mogućnost grupnoga rada, rada u paru, individualnoga rada)
- udžbenik i priručnik za realizaciju programa.

Dodatna literatura za učenike/učence:

1. Adler, A.: *Poznavanje čoveka*, Matica srpska, Novi Sad, 1989.
2. Erikson, E.: *Identitet i životni ciklus*, Beograd, 2008.
3. Frankl V.: *Zašto se niste ubili*, Beograd, 1994.
4. From, E.: *Čovjek za sebe*, Naprijed, Zagreb, 1980.
5. Frojd, S.: *Uvod u psihoanalizu*, Podgorica, 2006.
6. Jalom I., *Kad je Niče plakao*, Plato, Beograd, 2001.
7. Jung K.G., *Dinamika nesvesnog*, Novi Sad, 1996.
8. Mandić, T.: *Komunikologija (psihologija komunikacije)*, Clio, Beograd, 2003.
9. Popadić D.: *Pametniji NE popušta*, Beograd, 1998.
10. Rodžers, K.: *Kako postati ličnost*, Nolit, Beograd, 1988.

Literatura za nastavnike/nastavnice:

1. Berger J.: *Psihodijagnostika*, Beograd, 2004.
2. Biro M.: *Klinička psihologija*, Beograd – Zagreb, 1998.
3. Erić Lj.: *Psihoterapija*, Beograd, 2006.
4. Havelka N.: *Socijalna percepcija*, Beograd, 2001.
5. Hol, K., Lindzi, G.: *Teorije ličnosti*, Nolit, Beograd, 1983.
6. Hrnjica, S.: *Zrelost ličnosti*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1992.
7. Kaprara Đ.V., Cervone D.: *Ličnost – determinante, dinamika i potencijali*, Beograd, 2003.
8. Kreč, D., Kračfeld, R., Balaki, E.: *Pojedinac u društvu*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1972.
9. Maslov, A.: *Motivacija i ličnost*, Nolit, Beograd, 1982.
10. Radonjić S., *Opšta psihologija II*, Beograd, 1998.
11. Rot, N.: *Opšta psihologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2010.
12. Rot, N., Radonjić, S.: *Psihologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002.
13. Rot, N.: *Osnovi socijalne psihologije*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2008.

14. Rot, N.: *Psihologija grupa*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999.
15. Stanulović, Kapor N., *Na putu ka odraslosti*, Beograd, 2007.

9. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/NASTAVNICA I STRUČNIH SARADNIKA/SARADNICA

Profesor/profesoricu psihologije može biti lice koje je u toku univerzitetskoga obrazovanja steklo zvanje: diplomirani psiholog (240 ECTS).